

ליקוטים וסיפורים נפלאים - בלק

"וירא בלק בן ציפור" (כב, ב)

בבעל הטורים כתב מה ראה, ראה שעמדה לו חמה למשה. ולכאורה מדוע התיירא בלק מנס זה של עמידת חמה למשה (תענית כ). יותר מכל האותות והמופתים שעשה ד' לבני ישראל בצאתם ממצרים.

אלא אמרו חז"ל (ברכות ז.) 'וקל זועם בכל יום' וכמה זעמו של הקב"ה, רגע אחד, ואין כל בריה יכולה לכוון אותה שעה חוץ מבלעם הרשע, דכתיב ביה 'וידע דעת עליון' שהיה יודע לכוון אותה שעה שהקב"ה כועס בה. ואימת רתח, בשעה שהחמה זורחת וכל מלכי מזרח ומערב משתחוים לחמה מיד כועס הקב"ה, אם כן מכיון שכל כוחו של בלעם היה בידועו לכוון את רגע הזריחה שעת זעמו של הקב"ה, לכן כאשר ראה בלק כי יש בכוחו של משה רבינו להעמיד חמה, נתיירא שמא יעמיד את החמה ושוב לא יוכל בלעם לכוון את רקע הזריחה ולקללם. (דברי יואל)

"ויגר מואב מפני העם מאד כי רב הוא" (כב, ג)

וקשה למה כתיב לשון יחיד ולא לשון רבים "כי רבים הם", אלא חז"ל אמרו בזמן שישראל הם בחבורה ובאהבה יחד אין כל אומה ולשון יכול לשלוט בהם וכשהם באחדות הכתוב קורא להם בלשון יחיד כדכתיב (שמות יט, ב) "ויחן שם ישראל נגד ההר" ופירש"י - כאיש אחד בלב אחד, ומזה פחדו המואבים "ויגר מואב מפני העם מאד כי רב" (הגם שהם רבים) "הוא" (נחשבים כיחיד) כי הם באחדות ממילא אף אחד לא יוכל להם. (ישמח משה)

"הנה כסה את עין הארץ" (כב, ה)

למה אמר כדברים האלה האם באמת נהיה שחור העולם ולא ראו את השמש.

אלא שלח לבלעם לומר שהוא לא יכול לעשות כלום ליהודים, כי בני ישראל היו מוקפים בענן ואם כן לא יכול לעשות שום כישוף נגדם, כי ליד עננים אי אפשר לעשות כישוף, וזהו שאמר הנה כסה את עין הארץ שהם מוקפים בענן ואם כן אני לא יכול להם. (הרבי ר' יונתן אייבשיץ זצ"ל)

"וישלח מלאכים אל בלעם..." (כב, ה)

בהמשך הפסוק מביא רש"י שלא יהיה פתחון פה לאומות שאילו היה להם נביא היו חוזרים למוטב, לכן העמיד להם נביאים. ואומרים חז"ל, שכוחו של בלעם היה ככוחו של משה, ודרשו על הכתוב "ולא קם נביא בישראל כמשה" בישראל לא קם, אבל בגויים קם, אם כן איך היה רשע כל כך, והלא ה' דיבר אתו.

ומתרצים ע"פ משל לשת"י נשים שבישלו אותו תבשיל, אצל האחת יצא האוכל בטעם ובריח טוב ונעים, ואילו אצל השנייה יצא התבשיל בטעם ובריח רע. שאלה אותה האשה

לחברתה, הרי בישלנו את אותו תבשיל, ולמה שלי יצא מקולקל? השיבה הראשונה, תגידי, האם רחצת את הכלי יפה לפני שבישלת בו? לא רחצתי את הכלי ענתה, א"כ מובן הדבר, שבישלת את התבשיל הטוב, בתוך כלי מלוכלך, ולכן יצא כך התבשיל.

זהו הנמשל, משה הכין את-עצמו לכלי יפה במצוות ובמעשים-טובים, כאשר מצינו, כשהיה רועה צאן, וריחם על הצאן, ולכן היה כלי צח ונקי וקיבל השראת השכינה, ועלה במעלות הנבואה, משא"כ אצל בלעם שהיה מלוכלך ומטונף, וקלקל את כל הטוב שקיבל.

"לינו פה הלילה" (כב, ח)

לאורך כל הפרשה, מתוך שנאתו לאומות העולם ומנהיגיהם, מדגיש רבינו האור החיים הקדוש ומחפש את מידת 'צרות העין' אצל בלק ובלעם, ובאחד מהמקומות כותב רבינו האור החיים הקדוש במפורש שכל מקום שאפשר לדרוש לגנאי גם דברים פשוטים, עלינו לעשות זאת. ולהלן מספר דוגמאות:

א. בלק אמר לשרים ששלח אליו בלעם 'לינו פה הלילה', מפרש רבינו הקדוש, שנתכוין לומר להם שלא ילוננו בביתו, אלא רק לילה אחת.

ב. כששלח בלק סעודה לבלעם, הדגיש לו שזה גם לבלעם וגם לשרים שלו, ומפרש רבינו הקדוש, שבלק שלח סעודה מצומצמת שתספיק בדיוק לבלעם ולשרים שלו, ולא לשאר האנשים. ומכיון שידע שגם בלעם 'צר עין' ויקח לעצמו את כל הסעודה, היה צריך לפרש לו שזה גם לשרים שלו.

ג. התורה מספרת שבלעם שלח את השרים ששלח אליו בלק, כדי שיבואו שרים נכבדים יותר, ומתי הוא שלח אותם? על הבוקר. ומבאר רבינו הקדוש, שהתורה מדגישה נקודה זאת, להשמיענו צרות העין שלו, שלא יצטרך לתת להם ארוחת בוקר. וגם מטעמי כבוד וגאווה, שימהר בלק לשלוח אליו שרים נכבדים.

"אל נא תמנע מהלך אלי כי כבד אכבדך מאד"

וכל אשר תאמר אלי אעשה" (כב, טז)

כלל נקוט בידינו שאין שליח לדבר עבירה ואין המשלח חייב במעשה שולחו, אולם אם המשלח משלם לו עבור שליחותו אזי יש שליח לדבר עבירה, שהרי השליח אינו הולך לעבירה אלא ליטול שכר (חו"מ קפ"ב).

זהו שאמר בלק לבלעם 'אל נא תמנע מהלך אלי', אל לך לחשוש פן תנוק בכך שתהיה שולחי לדבר עבירה לקלל את ישראל, כי הרי 'כל אשר תאמר אלי אעשה', אתן לך שכר מלא על מעשיך, ואם כן שליחותך תתייחס אלי ולא תינוק בעטייה. על כן, 'לכה קבה לי את העם הזה', בשליחותי, ואין לך מה לחשוש פן תיענש. (תפארת יהונתן)

לעי"נ

הרה"צ פנחס בן ר' בנימין ביוש
רוזנבוים זצוק"ל - כ"ו בניסן

ליקוטים וסיפורים נפלאים - בלק

"כי כבוד אכבדך מאד" (כב, יז)

פעם נסע הבעש"ט הקדוש זיע"א לבראד ולן בכפר אחד סמוך לבראד. בלילה חרד הבעש"ט וארכובותיו דא לדא נקשן, עד שהתעורר רבי צבי סופר משנתו בגלל קול הרעש שהשמיעו ארכובותיו של הבעש"ט.

ביקש רבי צבי סופר לברר מה הוא הפחד והרעדה שאחזו ברבו. גילה לו הבעש"ט כי בלילה הקודם נגלה לו רבו, אחיה השילוני ואמר לו: אתה תבוא לבראד ויתנו לך כבוד גדול, ואם לא תתחזק שלא להיכשל, תאבד את כל מה שהיה לך עד הנה. וכשבא הבעש"ט לבראד, באו אליו הנגידים לקבל פניו במלבושי כבוד, ואילו הוא לא פנה אליהם, אלא התחיל לשחק עם הסוסים ולהחליקם, וכך ניצל מהרגשת קבלת הכבוד.

"לא אוכל לעבור את פי ה'" (כב, יח)

שלושה אנשים בעלי חזות מכובדת עולים אל הדוכן באולם המשפט של המלך שלמה, המתחנות ביניהם ניכרת היטב, שלמה נותן את רשות הדיבור, והגדול שבהם פותח ומספר: 'שלושה סוחרים אנחנו, יצאנו יחד למסע מסחרי כשסכום כסף גדול באמתחתנו. בערב השבת האחרונה חיפשנו מקום בטוח להטמין את הכסף, וחפרנו ביחד בור בחצר בית המלון שבו התארחנו, בדקנו שאף אחד אינו רואה והחבאנו בבור את כל הכסף. מיד בצאת השבת חזרנו אל הבור, חפרנו, אבל הכסף לא היה שם. כולנו חושדים זה בזה, כל אחד מאתנו בטוח שהשני גנב את הכסף, ואנחנו אובדי עצות. אנא אדוני המלך עזור לנו!'. 'אני צריך לחשוב על זה', אמר המלך, וביקשם לחזור למחרת.

ביום השני, עם כניסתם, אמר המלך לסוחרים: 'סיפרו לי עליכם שאתם אנשים חכמים, הייתי שמח אם תוכלו לייעץ לי עצה בעניין שמטריד אותי. הבוקר קיבלתי מכתב ממלך אפריקה ובו הוא מבקש את עזרתי בסיפור מעניין שהגיע לשולחני: נער ונערה נשבעו זה לזה כי כשיגדלו ינשאו זה לזו, הם הבטיחו גם כי לעולם לא ינשאו למישהו אחר בלי רשות השני. לימים נפרדו דרכיהם, הנערה גדלה ופגשה בחור שרצה מאוד להתחתן איתה, והם התארסו. לפני החתונה נזכרה הנערה בשבועה שנשבעה לאותו נער. היא סיפרה על כך לארוסה, והודיעה לו כי לא תתחתן איתו לפני שתקבל את רשותו של אותו נער. נטל הארוס סכום כסף גדול ויצא ביחד עם ארוסתו במטרה לשכנע את הנער לוותר על שבועתו תמורת הכסף. לשמחתם הרבה גילה הנער אבירות, ויתר על השבועה וסרב לקחת פרוטה מהכסף שהוצע לו. חזרו השניים למקומם ובעודם בדרך פגע בהם שודד וביקש לגזול את כספם. סיפרה לו הנערה את סיפורו של הכסף, ואמרה: והרי אותו בחור שהיה יכול לקבל את הכסף בזכות, סירב וגילה אבירות לב. אתה שהכסף הזה אינו שלך כלל, בוודאי שראוי לך לגלות אבירות ולא לקחת אותו! דבריה נפלו על אוזניים קשובות והשודד פטר אותם לשלום ולא לקח פרוטה. אמרו לי אתם, פנה המלך שלמה לשלושת הסוחרים, מי מביניהם ראוי להערכה על מעשיו? אמר הראשון: לדעתי יש להעריך את הארוס, שהסכים לתת מכספו לאותו נער אלמוני כדי לשחרר את ארוסתו משבועתו.

אמר השני: אני מעריך דווקא את הנער שוויתר על שבועתו ומחל על הכסף שהציעו לו, למרות שהיה יכול לזכות בו ביושר. הסוחר השלישי אמר: אני מעריך את השודד על שגילה רוח לב ולא שדד את כספם.

מיד הצביע שלמה המלך על השלישי: אתה הוא הגנב! הודה בבקשה על האמת ואל תבוש! אם היה בך צד של הערכה למי שוויתר על כסף שאינו שלו, כנראה שגם בך יש דמיון לאותו שודד. נפל האיש על פניו והודה כי אכן לא עמד בפיתוי ולקח את ממונם של חבריו.

וכלפי מה הדברים אמורים? על בלעם הרשע, הקוסם שבא לקלל את בני ישראל במדבר, אמרו חז"ל שהוא היה חמדון, בעל 'נפש רחבה'. ומהיכן למדו על חמדנותו של בלעם? מפליטת הפה שלו.

כששלוחי בלק מלך מואב באים להזמין את בלעם כדי לקלל את בני ישראל, אומר להם בלעם שהוא לא יכול לבוא בלי רשותו של הקב"ה, וכדי להמחיש את רצינותו הוא מוסיף משפט: 'אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבר את פי ה' אלקי לעשות קטנה או גדולה'. ומכאן למדנו על חמדנותו של בלעם. שהרי מי דיבר איתו על כסף וזהב? מי הזכיר את עושר ביתו של בלק? אבל כשאדם מעריך משהו, כשאדם רוצה מאוד משהו, אפשר לשמוע את זה גם בלי שהוא יתכוון. ובדיוק כמו ששלמה המלך מצא את הגנב לפי הדמויות שהוא העריך, וכפי שחז"ל מצאו את חמדנותו של בלעם לפי הדברים שהעריך, כך נוכל גם אנחנו בתוך עצמו לגלות מי אנחנו ומה השאיפות האמיתיות שלנו לפי הדברים והאנשים שאנחנו מעריכים. נזכור גם שתמיד אפשר להשתנות.

(על פי ספר המעשיות לרבי ניסים גאון)

"אם לקרא לך באו האנשים קום לך אתם" (כב, כ)

נתקשו המפורשים דמתחילה אמר הקב"ה לבלעם לא תלך עמם, אח"כ אמר לו "אם לקרא לך באו האנשים קום לך אתם", אח"כ כשהלך כתוב "ויחר אף אלקים", ולכאורה סתרי אהדדי הפסוקים הללו.

ויש לתרץ דרצונו לומר, אם באו "לקרוא לך" ירכיבו אותך על מרכבתם, ולא שיחבוש הוא את חמורו כהולך לעשות רצון עצמו על הוצאותיו שלו, על כן כאשר לקח בעצמו את אתונו שלו ונזדרז בדבר כתיב "ויחר אף אלקים כי הולך הוא" ר"ל הוא, הוא ההולך ולא הם הקוראים לו. (דרשות חתם סופר)

"ויחר אף אלקים כי הולך הוא" (כב, כב)

לכאורה קשה הלא איתא בגמרא ברכות (ז). שהקב"ה לא כעס בימים אלו, ועוד קשה מדוע חרה אף ה' הלא הוא התיר לו שאמר "קום לך אתם".

י"ל, דאיתא בגמרא שם ויודע דעת עליון וכו', מלמד שהיה יודע לכונן אותה שעה שהקב"ה כועס בה וכו' אמר רבי אלעזר אמר

ליקוטים וסיפורים נפלאים - בלאק

ישראל. וזה כוונת הפסוק 'וישם ה' דבר בפי בלעם', שהניח לתוך פיו כוח רוחני מסויים, שיש בכוחו להבדיל בין פיו הטמא של בלעם, לדברי הקדושה.

ומוסיף האוה"ח הק' שגם בלעם הטמא, הרגיש טעם ערב ומתוק כשדיבר עמו ה', ולכן אמר 'אותו אשמור לדבר' מלשון המתנה, כמו 'ואביו שמר את הדבר', שהיה מצפה וממתין שידבר עמו ה'.

"ולא ראה עמל בישראל" (כג, כא)

ביאר ה"אור החיים" הקדוש: כי הבחין בלעם במעלתם של ישראל, שאע"פ שיגיעים הם בתורה אינם חשים בעייפות וטורה. (וזה לשונו: הצדיקים הגם שעושים מצוות וכל עסקם בתורה אינם מרגישים שיש להם עמל, אלא אדרבה כאדם המרוויח וכאדם המשתעשע בשעשועים לרוב חשקם בתורה).

בעניין זה ידוע משלו של המגיד מדובנא (בביאור הפסוק "ולא אותי קראת יעקב כי יגעת בי ישראל" ישעיה מג) משל לסוחר שבא ממדינת הים, בהגיעו לנמל ביקש מאחד הסבלים שעבדו שם שיעלה לאוניה ויביא את חבילותיו לביתו, כאשר הגיע הסבל לבית הסוחר מזיע ומתנשף וביקש את שכרו אמר לו הסוחר החבילות שהבאת אינן שלי, שאלו הסבל וכי מנין לך זאת הרי לא ראית כלל את החבילות שהבאתי? השיב לו הסוחר: חבילותי הן חבילות קטנות של יהלומים ואילו הבאת אותן בוודאי לא היית מזיע ומתנשף כל כך, מאחר שראיתי עד כמה התעייפת הבנתי שבוודאי לא את הסחורה שלי הבאת.

כך אמר הקב"ה "ולא אותי קראת יעקב כי יגעת בי ישראל" כלומר מהיכן ידעתי כי לא קראת בשמי (דהיינו שלא עבדת את עבודתי-עבודת ה')? על ידי שראיתך עייף ויגע, כאשר העוסקים בתורה ובמצוות אין סיבה להרגשה עמל וטורח אלא אדרבה אושר ושמחה.

"ולא ראה עמל בישראל" (כג, כא)

כתב רבינו האור החיים הקדוש, לפרש הפסוק 'ולא ראה עמל בישראל', וזה לשון קודשו: 'נתכוון לומר שהצדיקים הגם שעושים מצוות וכל עסקם בתורה אינם מרגישים שיש להם עמל, אלא אדרבה כאדם המרויח וכאדם המשתעשע בשעשועים לרוב חשקם בתורה.

ובפרשת יתרו כתב: 'אין ממדת הצדיקים להקל מעליהם המצות הגם כי ייעף וכי יגע, כי אדם לעמל יולד' בעמלה של מצוה".

"הן עם כלביא יקום" (כג, כד)

מאות רבות של תשובות כתב רבינו החתם סופר בזמן השכמת הבוקר, כפי שהוא מסיים את תשובותיו פעמים הרבה: "כאור הבוקר, יום פלוני ופלוני", דהיינו, שכשכבר החל להאיר היום, גמר לכתוב את התשובה שבה התחיל בלילה.

מספר בן בנו של רבינו הגה"ק רבי שלמה אב"ד בערעגסאס בספרו "חוט המשולש" עמוד לת, על התקופה שלאחר נישואי רבינו, בהיותו דר בעיר פראסטיץ:

"דרכו בקודש, במוצאי שבת קודש ישב ללמוד, ולמד כ"ד שעות

להם הקב"ה לישראל דעו כמה צדקות עשיתי עמכם שלא כעסתי בימי בלעם הרשע, אבל כאשר בלעם היה עסוק בהליכה ולא היה יכול לכוון רגע זעמו של הקב"ה היה יכול הקב"ה לזעום, וז"ש "ויחר אף אלקים" הקב"ה היה יכול לזעום "כי הולך הוא" בלעם היה טרוד בהליכה ולא יכול לכוון דעתו לקללם ברגע זעמו של הקב"ה.

(חכם צבי, נחל קדומים)

"ויפתח ה' את פי האתון" (כב, כח)

צריך להבין: מהו הטעם שעשה הקב"ה נס גדול לשנות סדרי בראשית בשביל רשע זה?

ה"כלי יקר" כתב: שרצה הקב"ה להראות לו כי דומה הוא לחמור שאין מטבעו לדבר ולכבודן של ישראל פתח ה' את פיו, כך בלעם רק לפי שעה פתח ה' את פיו בנבואה לכבודן של ישראל, וכדי שלא יאמרו האומות אילו היו לנו נביאים היינו חוזרים למוטב, אבל מצד עצמו אינו טוב מחמור.

ובספר "מליץ יושר" כתב: שבלעם התגאה במה שיש לו נבואה, רצה הקב"ה להראות לו החמור מדבר ונשאר חמור, כך מה שזכית לנבואה לא מעלה אותך בדרגה ותשאר רשע.

"ואותה החייתי" (כב, לג)

ברש"י שלא יאמרו זו היא שסילקה את בלעם בתוכחתה ולא יכול להשיב, שחס המקום על כבוד הבריות.

מסופר על הגאון ר' חיים ברים זצ"ל שפעם דיבר בדרשה והוציא דף קטן והסתכל כל הזמן במשך הדרשה בפתק שהיה לפניו, בסיום דרשתו השאיר בלא משים את הפתק, בדקו וראו שהדף ריק, שאלו אותו למה לקח דף וקרא מתוכו, הרי מצאו אח"כ כי לא כתוב כלום. ענה ברוב ענוותנותו: לפני היה בעל דרשן וראיתי שהסתכל בדף שהכין לעצמו, ואני לא הכנתי בדף, וחשבתי שבאם אני יגיד את דרשתי בלי דף וזה יצליח יותר מאשר דרשתו, יגידו, תראו, הוא בלי דף והוא עם דף ותראו דרשה של מי מוצלחת יותר, על כן גם אני הוצאתי את פתקי. (דרך החיים)

"מי מנה עפר יעקב" (כג, י)

מובא מהחפץ חיים שבלק ביקש מבלעם תספור היהודים וכך יהיה בהם נגף, אמר לו בלעם והלא אצל היהודים הם צדיקים, וצדיקים במיתתם קרויים חיים, ואם כן אני צריך לספור גם ה'שוכני עפר' ואיך אני יכול "מי מנה עפר יעקב".

"וישם ה' דבר בפי בלעם" (כג, ה)

רבינו האור החיים הקדוש, מעלה שאלה עצומה, האיך קיבל בלעם את נבואתו מאת ה', והרי הנבואה עוברת דרך פי הנביא שהוא קדוש וטהור, ואיך יתכן שדיבורי קודש של נבואה, יגיעו ויהיו בתוך הפה הטמא של בלעם???

ומתרץ שעשה הקדוש ברוך הוא מחיצה בין פיו הטמא לבין דברי הקדושה שנתנבא, והכל במטרה כדי שיוכל לשבח ולברך את

ליקוטים וסיפורים נפלאים - בלק

כנגד זה, שאין אחד מעריך את עצמו בצדקה כנגד חברו, אלא כל אחד נותן כפי יכולתו והשגתו ויותר. (חמדה גנוזה)

"מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל"
(כד, ה)

שמעתי מה הטעם שמתחילים כל יום את תפילת שחרית בפסוק זה שבלעם אמר. אלא כשיהודי בא להתפלל, מיד קמים נגדו כתות משטינים ומפריעים, לבלבלו בתפילתו. על זה מרמזים להם, לא יועיל לכם כלום, שהרי בלעם רצה לקלל ולבסוף הפך הקב"ה הקללה לברכה. אם כן גם אתם לא כדאי לכם להתחיל... כי הכל יהפך בעזה"י לברכה, אכ"ר. (יגדיל תורה)

"ועתה ברח לך אל מקומך" (כד, יא)

מפני מה אמר לו לברוך "ועתה ברח לך". ופירש ב"שבט הסופר" בדרך צחות: בשעה שבא בלעם אל בלק, ציפה להרוויח ממנו ממון רב, ועל סמך זה לא מנע מעצמו כל טוב, אכל ושתה על חשבון הגביר מן הטוב והמייטב, אבל לאחר מכן, משלא יצא מכל העסקה ולא כלום, פנה אליו בלק ואמר: "ועתה ברח לך אל מקומך" עכשיו אין לך מה לצפות ממני, ולא נותר לך אלא לשאת את רגליך ולברוח, שלא תיפול בידיהם של בעלי החוב.

"וירא פנחס" (כה, ז)

פירש רש"י ראה מעשה ונזכר הלכה. איתא בספרים הקדושים, שזו סגולה, כאשר רואים חס וחלילה מעשה לא טוב, מיד להזכר בהלכה בתורה. (לב שמחה - אמרים)

"וירא פנחס בן אליעזר" (כה, ז)

הענין שהעונש בא על ידי פנחס ולא על ידי משה רבינו ע"ה שהיה המנהיג, יש לומר על פי המעשה הידוע עם הרה"ק רבי זאב מזעברייז' זיע"א, שפעם אחת באו אליו בני עירו ואמרו לו שיש איזה אדם מוסר בעיר, וצריך לראות לעשות איזה פעולה נגדו, ותמיד דחה אותם בדברים שונים, עד שפעם אחת דחקוהו שיעשה איזה פעולה נגד אותו מסור, השיב להם הרה"ק רבי זאב זיע"א שזה מכבר הזיל דליים מלאים בדמעות כדי שלא יראה שום רע על איזה יהודי, והאיך יוכל כעת לקלקל כל מה שעמל ולראות רע על היהודי הלו.

על זה הדרך יש לומר דלכן לא יכל משה להעניש את החוטא בעבור חטאו, כי משה רבינו ע"ה לרוב מעלתו פעל בנפשו שלא לראות שום דבר רע על איזה יהודי, עד שבא פינחס בקנאותיה ופגע באותו נשיא. (כ"ק אדמו"ר מלעלוב זיע"ע)

רצופות, לא נתן שינה לעיניו ולא אכל עד לילה השייכת ליום ב'. אחר שהתפלל ערבית הלך לישון, וישן עד שעה י"א. ואז קם ממשכבו ואכל מעשה אופה ושתה משקה קאפפע [קפה] וישב ללמוד עד לילה השייך ליום ג'. והתפלל ערבית ואכל מיד סעודתו הנ"ל ולא הלך לישון כל הלילה, וגם יום ג' היה ער. עד שבשתי פעמים מעת לעת לא ישן כי אם פעם אחת. וכן עשה שתי שנים רצופות".

ברתא דמלכא, הרבנית הצדקנית מרת הינדל עהרנפעלד ע"ה, אחרי פטירת אמם הרבנית מרת שר'ל ע"ה, בהיותה הגדולה בבית, טיפלה באחיה ובאחיותיה הקטנים, והיתה מתעוררת בלילות למענם. היא סיפרה, שבכל הלילות ראתה את אביה-רבינו עוסק באחד משלושת הדברים הללו: או בלימוד התורה; או בכתיבת תשובה; או שהיה משעין ראשו על השולחן ונרדם קצת כדי להחליף כת. ("ספרא דמלכא" - אוצר אמרות החת"ס)

"נאם שמע אמרי אל אשר מחזה שדי יחזה נפל"

וגלוי עינים" (כד, ד)

זקה"ק בעל החקל יצחק זיע"ע מביא (בעשרה מאמרות) שאביו בעל האמרי יוסף זיע"ע בתקופה הראשונה בספינקא כשהיה צריך ללכת מביתו עד למקוה, היה הולך בעין אחת פתוחה ובעין אחת סגורה, עד שראה שאצל בלעם מובא שהיה הולך עם עין אחת סגורה שנאמר (במדבר כד, ג) "נאם הגבר שתם העין" וברש"י ועל שאמר שתום העין ולא אמר שתום העיניים למדנו שסומא באחת מעיניו היה, החל מאז היה הולך האמרי יוסף ברחוב עם שתי עיניים סגורות ולקח לעצמו משמש שילך עמו.

וזהו שפירשו צדיקים הפסוק (בראשית לח, כא) "איה הקדשה הוא בעינים על הדרך", איה הקדשה, כשרוצה אדם לחפש ולהגיע אל הקדושה, צריך לידע שהוא בעיניים, שהכל תלוי בשמירת עיניו כדבעי, אך הסכנה הגדולה היא, על אם הדרך, בעת שהולך בדרך ברחובה של עיר צריך הרבה סיעתא דשמיא שיוכל לשמור עיניו מלהסתכל מדברים המביאים לידי הרהור חטא ועוון.

ובזה יש לפרש נאם שמע אמרי אל- אשר מחזה שדי- יחזה נפל וגלוי עינים, דפעמים שאדם זוכה להגיע לבחינה של שומע אמרי אל- ומחזה שדי- יחזה, אך נופל, והסיבה הוא, משום וגלוי עינים, דאינו שומר על עיניו כדבעי ומשאירם גלוי לראות כל דבר. (שיח יעקב יוסף)

"מה טובו אהליך יעקב..." (כד, ה)

הרה"ק ר' חיים מצאנז' זיע"ע התרים פעם כמה גבירים למגבית צדקה, אחד העשירים טען לפניו שיחסית למה שנתן הגביר פלוני שעושרו רב בהרבה ממני, די שאתן כך וכך. השיבו הרבי: מה טובו אהליך יעקב מפרש רש"י ראה שאין פתחיהם מכוונים זה כנגד זה. פתח הכוונה לצדקה הנקראת פתח, ככתוב "פתח תפתח את ידך" (דברים טו, ח), הפירוש שאין פתחיהן מכוונים זה